

Tu se Sardenko ločuje od svojih vrstnikov. Ko se eni vtapljajo v melanholijo ali se razdvajajo v divjih notranjih bojih, ko drugi mrzlično iščejo v neznanem svetu fantomov, ob katere bi se naslonili, ali pa bolešno premišlujejo le svoje rane, kakor utrujen jastreb s povešenimi peruti — pa Sardenko kot bel golob leti čez plan, naravnost v domovino, z gotovim, ponosnim poletom.

Zato je pa njegova poezija zdrava, če je tudi mehkotna; je npravna, če tudi reflektira greh in bolešt. Dajte jo mladini, da se ob njej vzgaja in naslaja! *Dr. Evgen Lampe.*

Ksaver Meško: **Ob tihih večerih.** Ljubljana, 1904. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. — Izpod Meškovega peresa pozdravljamo z zanimanjem že vsako posamezno „črtico“ — kaj-li še celo zbirko, kakršno nam je podal za božično darilo. „Ob tihih večerih“ je naslov knjigi, ki leži pred nami, in zares: le tihe, od svetnega hrušča in trušča oddaljene ure, le ure svete samote in zbranosti, v katerih se duša zapira vsemu, kar je okrog nje, a tembolj odpira svoje bogastvo sama sebi — le take ure morejo roditi toliko globoke in gorke poezije, kot je je zlite skupaj v enajstih črticah, zbranih v tej knjigi. Obljubljen nam je o tej publikaciji Meškovi natančnejši essay — zato tu le par misli. Naši čitatelji poznajo Meška, in nam bodo pritrdili, da je pisatelj dobro karakteriziral samega sebe v mladeniču „z mehkim srcem in dovzetno dušo, vedno nemirno in vedno hrepenečo po neznani sreči in čudežni lepoti...“ (Legenda o čudežnih očeh, str. 58.) Da, in nihče nam še ni znal mehkih srčnih čustev tako mojstrsko analizirati, nihče tako nežno izraziti vsakega diha, ki se tudi-le kakor s perotjo dotakne sprejemljive duše, nihče tako mogočno razodeti koprnjenja in drhtenja, ki se budi v človeški notranjosti, — kakor Meško. On ima za vse to svoje posebne barve v neštevilnih, najfinejših niansah. Druga stvar je seve: če njegov genre splošno ugaja. Mehka srca, kakor je on, čara — to je gotovo. A nekaterim bode nemara premehek, presentimentalen, preotožen. Zlasti v čisto subjektivnih izlivih, katerih ni malo tudi v tej zbirki. Nam se zdi tista „melanholična resnost“, katero pisatelj ljubi (str. 77.) lepa in zelo lepa tam, kjer jo razlije po realnih predmetih, ki so izven njega. Kako krasna je n. pr. črtica „Pozabljena“ — ta je najkrajše v celi zbirki — ali „Ob tihih večerih“ ali „Na sveti post“ — dasi se tu človeku trga srce od bridkosti — in druge; — dočim n. pr. „Legenda o čudežnih očeh“ ali „Zasanjam včasih“ utrjuje. Toda saj na to so Meška opozarjali že tu in

tam, a pesnik — Meško je pesnik v prozi — poje pač, kakor je njegova lastna srčna potreba.

Naravnost čudovita je pisateljeva domišljija, njegova plastika, jezik, slog. Sicer pa, kakor rečeno, izpregovorimo še več o tej tehniki. Dostavljamo za zdaj le še željo: Meško nam napiši še mnogo lepega in, če mogoče, tudi kaj veselega vmes! *Dr. M. O.*

Oton Zupančič: **Čez plan.** V Ljubljani 1904. Založil L. Schwentner. 160. Str. 114. Cena 2 K, elegantno vez. 3 K (po pošti 10 h več.) — Zupančič je brez dvoma eden najbolj nadarjenih novejših slovenskih pesnikov. Njegova glavna pesniška vrlina je živa izrazitost krepke, včasih prav predrzno fantastične domišljije. To nam priča tudi ta zbirka, ki se začneja z značilnimi vezi:

Grobovi tulijo ...
Šume in tulijo razpokani
kot nenasitna žrela, zevajoča
v polnočni mrak ... Kaj hočete od nas?

Zupančičeva domišljija je napolnjena z mističnimi podobami, v katere se zavijajo njegove fantastične, vihrajoče ideje v zračnem, nevzdržno burnem plesu. Poetični blesk pa daje tej poeziji krasni slog, ki se ga je navzel pesnik iz belokranjske narodne pesmi ter si ga olikal ob maloruskem in češkem narodnem pesništvu. Najlepši njegovi proizvodi so posneti po narodnih motivih. Naivnost preproste ljudske lirike zna Zupančič izražati na mojstrski način. Semtertje zveni iz njega narodna pesem, kakor se mu je vtisnila v dušo. „Moravska narodna“ (str. 56.) je n. pr. dosloven prevod. Krasne so nekatere pesniške podobe. Njivo vprašuje, „kaj je škrančkov kmet po brazdah zasejal, da vsa prepeva mlada njiva?“ Prijateljeva brada mu šumi „kot nočni gaj“. On čuti „zemlje zdiho vanje“, ko zabijajo delavci pilote; svetli dan mu je „posut z diamanti“, ter mu „s srebrnimi prsti trka na okence“; zarje val mu plane kot svetel konj s šumé vihrajočo zlato grivo čez gore. Tako peva pesnik med tulečimi grobovi in svetlimi žarki, in brez brzde mu vihra domišljija, kamor jo zanese nepreudarna slà.

Zupančič je zložil tej mladi, simboliško-secesionistiški šoli tudi programatično pesem:

Mi gremo naprej, mi gremo naprej,
mi strelci,
in pred nami plamen gre skozi noč,
kot Bog pred Izraelci!

Kam gredo ti strelci? Oni dirjajo dalje. V svojem srcu imajo „solnce“, zaničujejo „papagaje“, ki so se naučili „besed svečanin“, in „lakaje“ in „opičje obraze“, ki jim predstav-

ljajo staro, zaničevano literaturo. Ob tla s „smešnimi krinkami“!

Mi gremo, kakor gre vihar,
na vrancu oblaku jahaje,
in kadar pade njegov udar,
nebo se in zemlja zamaje.

To je krepko povedano. A kam tako burno jahajo ti mladi junaki? Zupančič nam kliče:

Iz zarje v zarjo in od dne do dne!

Lepo, a smer je nekoliko negotova! Žal, da se plazijo tudi temne, zlobne sence po tem ozarjenem dnevu plamenečih strelcev. Mladina pričakuje nečesa nenadnega, nečuvnega

in v nove zarje ji hlepé oči. (Str. 86.)

Kaj je to novo, nepričakovano, to oživljajoče, po čemer hrepeni mladina? Mi ne vemo, nihče ne ve, le razžarjeno hrepenenje vidi svoje lastne stvore v oblakih in kliče:

Otresite zaduhlih se sanj!
Po bliskovo gre vseh živih dan,
kdor ga je zamudil — ves klic zaman —
doživi ga le, kdor je pripravljen nanj!

(Str. 20)

Živeti v solnčnem svitu hoče ta mladina, živeti, brezkončno živeti in svetiti se! A med „tulečimi grobovi“ jo potresa mrzla zona, da zdihuje:

Ah, čemu naprej?
Tak daleč, tak daleč jasnina
in vse naokoli temina
brez mej...

(Str. 30.)

Mladino ljubimo vedno, tudi kadar je razposajena. Ako nam danes naši mladeniški titani Olimp naskakujejo, in jutri v obupu mró, če zdaj vriskajo v neskončni luči in takoj nato jokajo v brezmejni temini, — se vedno naslajamo ob zveneči krasoti njih pesniške besede.

A želeli bi tem mladim talentom več sile značaja, več jekla v mišicah in načel v mišljenju. Ako je Zupančič orjak v besedi, je pa čisto slaboten in omahljiv v nazorih. Ali se ni njemu samemu izvil bolesten zdih, ko je, obožujoč poltenost, peval:

Ah, kako mi mladeniči hodimo
po blatnih stezah,
ah, kako mi mladeniči blodimo
in tratimo mlade moči...

(Str. 75.)

Ne-le to, vi strelci, vi svoje mlade moči tudi zlorabljate! Škoda se nam zdi Zupančiča, kadar svojo eminentno nadarjenost, ki je ustvarjena za višine očiščenih idealov, potiska doli v nizke sfere banalnih nazorov, ki napolnjujejo mišljenje brezmiselne polizobražene mase literarnih dninarjev. Kaj naj rečemo Zupančiču,

če se tudi on spravlja nad Črtomira in ga zasramuje zaradi krepkega heroizma, s katerim se je odločil za krščanstvo? To se poda Aškercu, Zupančiču pa nikdar! Kaj naj rečemo, ako Zupančič ukazuje Črtomiru:

„Tu leži na tla in grizi zemljó,
otrui ves dom s svojo robsko krvjo!“
In zagrizel se v rodna je tla volkodlak,
to bil je Črtomir, naš junak., (Str. 106.)

Tako se je tudi Zupančič ponižal in je plačal svoj obol kot vstopnino v moderni, banalni Panteon. Kdor ob Prešernovi stoletnici Črtomira imenuje volkodlaka, bo brez dvoma prištet med višje bogove... Naš mladi strelec se rad ponaša z nekim omlednim, brezidejnim verskim naturalizmom, kateri je v ostrem nasprotju z vso njegovo mistično-navdahnjeno pesniško osebnostjo. Kaj naj odgovorimo, ako Zupančič znamenje svetega križa parodira kot simbol hlimbe in krvništva, kot ne bi vedel, da je sveti križ znamenje brezmejnne požrtvovalnosti, simbol ljubezni, ki premaga smrt in bolečino? Ne čudimo se, da dobimo zato med Zupančičevimi proizvodi tudi frivolne stvari, katere so v kvar njegovi Muzi. Čemu se norčuje iz prošnje procesije (str. 35)? Nič pesniško lepega nismo našli v tem. Zakaj blasfemično primerja svoje vasovanje z božjo potjo (str. 38)? Nikomur se to ne bo zdelo duhovito. Čemu se fantovsko ponaša proti deklici, da ne pozna niti greha niti kesa (str. 49)? Lepše bi bilo, ko bi imel čut za oboje.

Zupančič ni dozorel v svojih etičnih in estetskih nazorih. Njegova poezija je vabljava, ker vidimo v njej ponosito silo mladenišva in ker jo obdaja vonj razvijajočega se cvetja. Kadar brenka na njegovo struno pošena belokranjska ljudska duša, nam je najmilejši. Neskladni so akordi, ki jih pevajo vmes tuji glasovi, disharmonično uglašeni k tej zdravi pesniški naravi, polni življenja in vzvišene lepote.

Ko bi Zupančič mogel premagati neestetske predsodke in bi svojo globoko mistično navdahnjeno naravo s silovitim dušnim poletom, ki mu je lasten, spravil v sklad z najčistejšo in največičastnejšo mistiko, ki živi v krščanstvu, bi postal velik pesnik. Ali bo to hotel? Ali bo to mogel? To je veliko vprašanje njegove bodočnosti.

Dr. E. Lampe.

Iz raznih stanov. Speval Taras Vaziljev. Z dodatkom „Urban iz Ribnice“. (Ponatis iz „Vrtca“.) V Ljubljani 1904. Založilo društvo „Pripraviški dom“. Tisk „Katoliške Tiskarne“. — Ta lična knjižica je vsega priporočila vredna. V njej so pesmi o raznih stanovih. Za vzor si je vzel pesnik pač ribniškega